

“ออกหน้าตัม” ความหมายที่ผู้ใหญ่ใช้กระเช้าเด็กวัดที่เห็นแก่กิน “ออก หมายถึง ออกจากวัด หรือเลิกเป็นเด็กวัด” หลังจากหมดของกิน

“ตัม” คือ ของกินชนิดหนึ่ง ทำจากข้าวเหนียว ห่อด้วยใบกะพ้อ ต้มจนสุก คนกรุงเทพฯ เรียก “ข้าวตัมลูกโยน” คนนครฯ มักทำ “ตัม” เพื่อใช้ทำบุญในวันออกพรรษา

“ออกหน้าตัม” ก็หมายถึง “วันออกพรรษา”

ดังนั้นผู้ที่เข้าวัดเดือนแปด และออกจากวัดเดือนสิบเอ็ด ก็เรียกว่า “เข้าหน้าตอก ออกหน้าตัม” ส่วนนวนิยายเรื่องนี้ ในพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา พุทธศักราช ๒๕๕๐ จัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มูลนิธิร่วมพัฒนาภาคใต้ สถาบันทักษิณคดีศึกษา บอกว่า เป็นสำนวน หมายถึง “ออกพรรษา”

ระหว่างเดือนแปดถึงเดือนสิบเอ็ด พระเจ้าพรหมที่วัด พุทธศาสนิกชนบางคนถือศีล ปฏิบัติธรรม รำลึกถึงปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ

ในช่วงนี้ จึงมี “งานเดือนสิบ” ถือกันว่าเป็นประเพณีการทำบุญที่สำคัญยิ่ง เป็นการทำบุญให้แก่ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ เพราะเชื่อกันว่า พญายมจะปล่อยวิญญาณให้มาพบลูกหลานของตนในเมืองมนุษย์ ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ และให้กลับเมืองนรกตามเดิมในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ งานเดือนสิบ หรือประเพณีทำบุญเดือนสิบ จึงเป็นเทศกาลประจำปีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ที่สุดของลูกหลานชาวนครศรีธรรมราช

“บ่าว บ่าว ตื่น ตื่น” แม่ปลุกข้าพเจ้าตั้งแต่ยังไม่สว่าง พอตื่นขึ้นมาก็เห็นแม่และพี่ๆ กำลังร่วนวายอยู่หน้าเตาไฟในครัว

“แม่ ทำไหรน” ข้าพเจ้าถามขณะมือยังขี้ตา

“นั่งเหนียว เชี่ยพอง” แม่บอกขณะที่ยังสาละวนกับการดักข้าวเหนียวจากสวด (หวด) มาใส่ในพิมพ์

พอง หรือที่คนกรุงเทพฯ เรียก “ข้าวพอง” ทำจากข้าวเหนียว โดยการนำสารข้าวเหนียวแช่ไว้ ๑ คืน แล้วนำมาล้างให้สะอาด นำไปนึ่งในสวด (ภาษากรุงเทพฯ เรียก “หวด”) จนสุก แล้วนำมา “เชี่ย” คือ จัดลงในพิมพ์ตามต้องการ (พิมพ์ หรือแบบพิมพ์ มักทำด้วยไม้ไผ่แผ่นบางๆ ขัดเป็นขอบสูงประมาณ ๑ เซนติเมตร เป็นรูปทรงต่างๆ เช่น วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด หรือรูปพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นต้น)

เมื่อกดตกแต่งข้าวเหนียวให้เป็นรูปตามแบบพิมพ์แล้ว ก็ถอดแบบพิมพ์ออก นำไปใช้อันต่อๆ ไปเมื่อได้หลายๆ อันก็นำไปจัดเรียงไว้ในกระดัง หรือภาชนะสานอื่นๆ ก่อนนำไปผึ่งแดดจนแห้ง หลังจากนั้นนำไปทอดในกระทะด้วยน้ำมันมะพร้าวที่กำลังร้อนจัด ข้าวเหนียวจะพองฟูขึ้นและคงรูปเดิม เมื่อสุกก็ตักใส่ตะแกรงพักไว้ให้สะเด็ดน้ำมันเป็นการเสร็จสิ้นขั้นตอนการทำพองหรือขนมพอง

การนำข้าวเหนียวใส่ลงในพิมพ์รูปต่างๆ เรียกว่า “เชี่ยพอง”

การนำพองที่แห้งแล้วลงทอดในน้ำมันร้อนๆ เรียกว่า “ส่ายพอง”

โดยปกติ พอง จะมีสีขาว แต่หากต้องการให้เป็นสีอื่น ก็ใช้สีย้อม โดยผสมสีลงในข้าวเหนียว ตั้งแต่ตอนแช่ข้าวเหนียว

พองหรือขนมพองหลากหลายรูปแบบและสีสัน

ข้าพเจ้าจำได้ว่า เมื่อถึงเดือนสิบทุกปี แม่ต้องซื้อพอง ทอดลา ทำขนมบัว ขนมดีซำ และขนมเดือนสิบอื่นๆ อีกหลายชนิด

“อีกไม่นานก็จะถึงวันทำบุญแล้ว เราต้องรีบทำให้เสร็จก่อนวันทำบุญ” แม่เปรยให้ลูกๆ ทุกคนฟัง

เดือนสิบของทุกปี ชาวบ้านทุกครอบครัวจะต้องมี พอง ลา ขนมบัว ขนมดีซำ และขนมเดือนสิบอื่นๆ เตรียมไว้สำหรับต้อนรับ “ตายาย” (หมายถึง ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ) หรือที่ลูกหลานชาวนครเรียกว่า “เปรต” ที่พยายาม ปล่อยขึ้นมารับส่วนบุญจากบรรดาลูกหลานในช่วงเดือนสิบ

“ถ้าเราไม่ทำ ตายาย ของเราก็คอด และไม่ได้ไปผุดไปเกิด” แม่บอกลูกๆ

ในวันทำบุญเดือนสิบ ผู้คนทุกครอบครัวจะจัดขนมพอง ลา ขนมบัว ขนมดีซำ และขนมเดือนสิบอื่นๆ ทุกชนิดที่เตรียมไว้ลงใน “หุ้มรับ” [mráp] (หมายถึง สำนักรับที่จัดขึ้นเพื่อใช้บรรจุขนมเดือนสิบ และสิ่งของอื่นๆ ในวันทำบุญเดือนสิบ)

ภาษาที่ใช้จัดขนมพอง ลา ขนมบัว ขนมดีซำ และขนมเดือนสิบ และสิ่งของอื่นๆ อาจใช้ ถาด กระชัง กระเชอหรือภาชนะอื่นๆ ก็ได้ ส่วนรูปทรงที่นิยมจัด ก็มักตกแต่งให้เป็นรูปพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

วันทำบุญเดือนสิบ ทุกวัดจะตึกคักเป็นพิเศษ ผู้คนหลังไถลมาจนเต็มลานวัด หุ้มรับทุกหุ้มรับจะจัดอย่างสวยงาม

ขณะที่พระกำลังสวด ข้าพเจ้า พ่อ แม่ และชาวพุทธคนอื่นๆ กำลังนั่งประนมมืออยู่เบื้องหน้าหมู่พระสงฆ์ ดูเหมือนว่าหัวใจของข้าพเจ้าพองโต รู้สึกสบายใจ ชุ่มชื้นใจ ความรู้สึกดังกล่าวมันแผ่ซ่านถึงทุกอณูเนื้อ เปิกบาน ปลอດไปรุ่งโล่งใจ เป็นความรู้สึกสุขใจ เกลี้ยงใจ ที่สัมผัสได้จริงๆ คนอื่นๆ ก็คงจะมีความสุขสบายใจ ชุ่มชื้นใจ เปิกบาน ปลอດไปรุ่งโล่งใจ อย่างข้าพเจ้าเช่นกัน

ผู้ที่มาทำบุญวันนี้ ไม่มีใครเลยที่มีสีหน้าเศร้าหมอง ข้าพเจ้าดีใจที่สุดที่ได้มาทำบุญในวันนี้

ขนมต่างๆ ที่วางอยู่บนศาลา บางส่วนแขวนไว้ ดูสวยงามแปลกตา

“เขาเอาไปวางไว้บนศาลา ทำไมแม่” ข้าพเจ้ากระซิบถาม

“ตั้งเปรต ให้ตายายได้มากิน” แม่บอก

ก่อนที่จะวางขนมบนศาลานั้น ทุกคนจะยกขนมขึ้นจบบเหนื่อศีรษะ แล้วทำปากขมขมิบ เหมือนจะอธิษฐาน
อะไรสักอย่าง แล้วค่อยๆ วางลง

บางคนเมื่อตั้งบนศาลาแล้ว ยังเลี้ยงไปตั้งไว้ที่โคนไม้บ้าง ที่คาบไม้บ้าง กลางสนามหญ้าบ้าง และที่ริมรั้ว
นอกบริเวณวัดบ้าง ข้าพเจ้าอดถามแม่ไม่ได้

ตั้งเปรต บน หลาเปรต

ตั้งเปรตบริเวณอื่นๆ นอกจากบนหลาเปรต

“เขาดั่งเปรต เหมือนกันแหละลูก ตายาย บางตนซาหัก ซาด่วน ปิ่นขึ้น หลา (ศาลา) ไม่ได้ ก๊ว่งไว้ที่พื้น บางตนซ้อาย ไม่กล้าเข้ามาในบริเวณที่มีผู้คนพลุกพล่าน ก็จัดวางไว้ตามโคนต้นไม้ ได้กินอย่างเสียบๆ”

ขนมที่ขาดไม่ได้ในการดั่งเปรต ได้แก่ พอง ลา ขนมบ้า ขนมดีซำ และขนมไข่ปลา นอกจากนี้ยังมีอาหารที่ใช้ดั่งเปรต มักจะเป็นอาหารที่ ปู ยา ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ ชอบ อย่างละเล็กอย่างละน้อย และยังมีเสปียงกรัง เช่น ข้าวสาร หอม กระเทียม พริก เกลือ กะปิ น้ำตาล ปลาเค็ม กล้วย อ้อย มะพร้าว ได้ เข็มเย็บผ้า ด้าย ฐูป เทียน โดยจัดลงใน “หุมรับ” ด้วย

เมื่อ “ดั่งเปรต” แล้ว ก็มีการ “ชิงเปรต” การชิงเปรต เป็นประเพณีเนื่องในเทศกาลวันสารทเดือนสิบ หรือ ทำบุญเดือนสิบ ของชาวนครศรีธรรมราช โดยทำร้าน (หลา) จัด หุมรับ อาหารหวานคาวไปวางเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปยังปู ยา ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ หลังจากวางหุมรับที่ร้านเปรต หรือ หลาเปรต แล้ว พวกลูกหลาน ก็เข้าแย่งชิงอาหารเหล่านั้น จึงเรียกว่า “ชิงเปรต”

การชิงเปรต ถือว่า เป็นมงคลแก่ผู้ชิง และเชื่อว่า ผู้ที่ชิงเปรต จะได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัวอย่างยิ่ง บุตรหลานคนใดชิงได้ ถือว่าปู่ย่าตายายของคนนั้นตนนั้นได้รับส่วนนั้นด้วย และยังเชื่อว่า ถ้านำขนมที่ชิงได้เหล่านั้นไปหว่านในเรือกสวนไร่นา จะช่วยให้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ มีผลผลิตสูง

ยังมีร้านเปรต หรือ หลาเปรต อีกลักษณะหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ โดยใช้ต้นหมาก หรือลำไผ่ตง หรือไม้หลาอันโอน (เหลาชะโอน) ยาวประมาณ ๓ เมตร เกลาตกแต่งผิวภายนอกให้เรียบ ใช้น้ำมันทาให้ลื่น เอาโคนเสาดึงดิน ที่ปลายเสาดึง ไม้ทำแผงติดไว้ ได้แผงผูกเชือก ปลายเชือกผูกขนมต่าง ๆ ห้อยไว้ แล้วจัดให้บุตรหลานปีนเสาดึงขึ้นไปชิงขนมเหล่านั้น การปีนเสาดึงชิงเปรตนี้ มักทำกันหลังจากเสร็จสิ้น การร่วมชิงกันที่ร้านเปรต หรือ หลาเปรต ที่จัดไว้ตามปกติทั่วไปแล้ว

ชิงเปรตที่ร้านเปรต หรือ หลาเปรต

ผู้ที่ชิงเปรต จะได้กุศลแรง เป็นสิริมงคลแก่ตนเอง และครอบครัวอย่างยิ่ง

วันทำบุญเดือนสิบ ได้รับความรู้จากการฟังพระเทศน์ว่า ขนมเดือนสิบชนิดต่างๆ ที่คนนำมาทำบุญล้วนแต่มีความหมาย เป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงาม ความสำนึกในคุณงามความดี ของผู้มีพระคุณทั้งสิ้น

พอง เป็นสัญลักษณ์แทนเรือ เพื่อให้ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ ใช้สำหรับข้ามห้วงมหรรณพไปสู่แดนสุคติ

ลา เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ ใช้เป็นเสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องนุ่งห่ม

ขนมบ้า เป็นสัญลักษณ์แทนลูกสะบ้า เพื่อให้ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ ใช้เป็นอุปกรณ์การเล่นแทนสะบ้า เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ขนมดีข้า เป็นสัญลักษณ์แทนเงินตราเพื่อให้ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ ใช้แทนเงินจับจ่ายใช้สอย

ขนมไข่ปลา เป็นสัญลักษณ์แทนเครื่องนอน เพื่อให้ปู่ ย่า ตา ยาย และบรรพบุรุษ ที่ล่วงลับ ใช้แทนฟูกและหมอน

การจัดหมู่รับรูปแบบต่างๆ

ขนมเดือนสิบที่ขาดไม่ได้สำหรับจัดลงในหมู่รับ ในวันทำบุญเดือนสิบ

ลา หรือขนมลา

พอง หรือขนมพอง

ขนมบ้า

ขนมดีข้า

ขนมไข่ปลาหรือขนมกง

นอกจากความรู้เกี่ยวกับสัญลักษณ์ของขนมเดือนสิบดังกล่าวแล้ว พระท่านยังให้โอวาท เรื่องกฎแห่งกรรม ว่า “การทำดี ย่อมได้ดี การทำชั่ว ย่อมได้ชั่วตอบแทนแน่นอน อาจจะช้าหรือเร็ว” และพระท่านยังสาธยายต่อไปว่า “ดี คือความสุขใจ สบายใจ อิ่มเอมใจ ชั่ว คือ ความทุกข์ใจ ความเศร้าหมอง ความกังวลใจ”

วันทำบุญวันนี้ข้าพเจ้ารู้สึกชื่นใจ สบายใจ ปลอดภัยโล่งใจ อย่างนี้ไหมหนอ ที่เขาเรียกว่า “อัมบุญ”

“ปีหน้า และปีต่อไป จะมาทำบุญเดือนสิบและชิงเปรตอีก”ข้าพเจ้าवादหวังไว้ในใจ

ลูกหลานเลือดเนื้อเชื้อไขคนนครฯ ทุกคน น่าจะหาโอกาสกลับบ้านไป “ทำบุญเดือนสิบ และชิงเปรตเดือนสิบ”

เพราะเชื่อว่า การชิงเปรต เป็นประเพณีอันดีงาม แสดงถึงความกตัญญูตเวที สอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “ความกตัญญูตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี”

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.พจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๘๐ พรรษา.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. มูลนิธิร่วมพัฒนาภาคใต้ และ สถาบันทักษิณคดีศึกษา, ๒๕๕๑

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม ๓. กรุงเทพฯ : สยามเพรส แมนเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม ๕ .กรุงเทพฯ : สยามเพรส แมนเนจเม้นท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

(ขอขอบคุณ “ติเรก สีแก้ว” เอื้อเฟื้อภาพวาด)